

Ali Kuşçu (1403-1474)

- Asıl adı Alaeddin Ali olan Ali Kuşçu'nun 1403 yılında Semerkant'ta (Özbekistan) doğduğu tahmin edilmektedir.
- Ali Kuşçu'nun eğitiminin önemli bir kısmı Uluğ Bey'in sarayında ve onun yakın çevresinde geçmiştir. Uluğ Bey, Gıyâsüddîn el-Kâşî, Kadızâde-i Rûmî gibi bilim insanlarından matematik ve astronomi dersleri almıştır.
- 1449 yılında Uluğ Bey'in ölümünden sonra başlayan taht kavgaları Semerkant'ı yaşanmaz hâle getirince, Semerkant'tan ayrılarak Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın yönetimindeki Tebriz'e gitmiştir.
- Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın isteğiyle İstanbul'a elçi olarak gitmiştir. Fatih Sultan Mehmed onu bilgisine hayran kalmış ve onu İstanbul'a davet etmiştir.
- Astronomi alanında yaptığı çalışmalarından dolayı Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA), Ay'daki bir kratere onun adını vermiştir.
- Astronomi ve matematik alanında yaptığı çalışmalarla Osmanlı Devleti'nin bilim hayatına büyük bir katkı sağlamış, 15 Aralık 1474'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Ali Kuşçu, Osmanlı Devleti'nin önemli bilim insanlarından biridir. Özellikle astronomi ve matematik alanında yaptığı çalışmalarla adından söz ettirmiştir.

Ali Kuşçu, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan tarafından Osmanlı Devleti'ne elçi olarak gönderilmiştir. İstanbul'da Ali Kuşçu'yu huzuruna kabul eden Fatih Sultan Mehmet, onun kişiliğinden ve ilmî seviyesinden çok etkilenmiştir. Bu nedenle Fatih, Ali Kuşçu'yu çalışmalarını devam ettirmesi için İstanbul'a davet etmiştir.

Elçilik görevini tamamladıktan sonra İstanbul'a gelen Ali Kuşçu, burada büyük bir saygıyla karşılanmış ve çalışmalarına başlamıştır. Daha önce Farsça hazırladığı Risâle der İlm-i Hisâb adlı çalışmasını genişleterek Arapça olarak yeniden yazmıştır. Matematik alanında yazdığı bu eseri "Muhammediye" ismiyle Fatih Sultan Mehmed'e sunmuştur. Astronomi alanındaki "Risâle der İlm-i Hey'e" adlı eserini de Arapça olarak yeniden hazırlamış, "Fethiye" adıyla Fatih Sultan Mehmed'e sunmuştur.

Fatih Sultan Mehmed Otlukbeli Savaşı'ndan sonra onu Ayasofya Medresesine müderris tayin etmiştir. Bu tayin İstanbul'da astronomi ve matematik alanındaki çalışmalara canlılık getirmiş, hatta onun derslerini bilim insanları dahi takip etmeye başlamıştır. Ali Kuşçu, yaptığı çalışmalarla İstanbul'un boylamını 59 derece, enlemini de 41 derece 14 dakika olarak belirlemiştir. Astronomi çalışmalarında kullandığı güneş saati Fatih Camisi'ndedir.

Ali Kuşçu'nun astronomi alanında yaptığı çalışmalar modern astronominin kurucusu kabul edilen Copernicus'ı (Kopernik) etkilemiş, Copernicus yaptığı çalışmalarda onun ortaya koyduğu bilgilerden yararlanmış. Ali Kuşçu'nun eserleri kendinden sonraki dönemlerde Avrupa'nın önemli üniversitelerinde yayımlanmıştır.

Ali Kuşçu'nun Orta Asya Maveraünnehir bölgesinde gelişen matematik ve astronomi geleneğini İstanbul'a taşıması, Osmanlı bilim tarihi açısından çok önemlidir. Onun İstanbul'a gelişi astronomi biliminin Osmanlılarda yayılmasını sağlamıştır. Eserleriyle birçok bilim insanının yetişmesine katkıda bulunan Ali Kuşçu, Osmanlı İmparatorluğu'nda matematik ve astronomi biliminin temellerini atmıştır.

Eserlerinden bazıları:

Risâle el-Fethiyye: Astronomi Üzerine yazdığı eseridir. Gezegenler ve gezegenlerin yeryüzü şekillerinin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı astronomi kitabıdır.

Risâle el-Muhammediye: Matematik Üzerine yazdığı eseridir. Matematik, cebir ve trigonometriyle ilgili yaptığı çalışmaların yer aldığı eseridir.

Riâle fi Halli Eşkal el-Kamer: Ay'ın Görünümleri Üzerine yazdığı eseridir. Ay'ın hareketlerini konu alan kitabıdır.

Mimar Sinan (1489-1588)

- 29 Mayıs 1489 tarihinde Kayseri'nin Ağırnas köyünde doğmuştur.
- 1511'de Yavuz Sultan Selim zamanında devşirme olarak İstanbul'a gelmiştir. Acemioğlanlar ocağından sonra zeki ve dinamik olduğu için Enderun Mektebine alınmıştır.
- Dönemin önde gelen mimarlarının yanında çalışma fırsatı bulmuştur. Osmanlı ordusunda çeşitli görevlerle Mohaç, Viyana, Almanya, Bağdat ve Tebriz seferlerine katılmıştır.
- Bağdat seferinde Van Gölü'nün üstünden geçecek üç geminin yapımını başarıyla tamamlaması, Sinan'a "haseki" ünvanını kazandırmıştır. Daha sonra bu rütbeyle Korfu, Pulya ve Moldavya seferlerine katılmıştır.
- 1538'de Karaboğdan seferinde ordunun Prut Nehri'ni geçmesi için Mimar Sinan on üç gün gibi kısa bir sürede köprüyü inşa etmiş, ordunun köprüden geçmesini sağlamıştır. Mimari alanda Prut Nehri üzerine yaptığı köprüyle tanınmıştır.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli mimarlarından biri olan Mimar Sinan'ın eserleri günümüzde hâlâ Balkanlar, İstanbul ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde turistlerin ziyaret ettiği ve hayranlıkla incelediği önemli yapıtlardır. 1588 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Mimar Sinan'ın ortaya koyduğu eserler, Türk kültürünün yayılması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında büyük bir rol oynamıştır. Osmanlı mimarisinin en önemli örneklerini temsil eden Mimar Sinan'ın yapıtları kültürel

mirasımızın en önemli eserleri arasındadır. Sinan, yetiştirdiği öğrenciler aracılığıyla bilgi ve deneyimini gelecek kuşaklara da aktarmıştır. İmparatorluğun en parlak döneminde yaşayan Mimar Sinan, Osmanlı mimarisine benzersiz eserler kazandırmıştır. Eserleri sadece mimari açıdan değil, kültürel açıdan da çok büyük bir değer taşımaktadır çünkü onun eserleri Osmanlı İmparatorluğu'nun zengin kültürel mirasının bir yansımasıdır.

Mimar Sinan, Prut Nehri'ne 13 gün gibi kısa bir sürede köprü yapmasından dolayı sarayın **başmimarlığına** getirilmiştir. Bu dönemde ordunun yapı ihtiyacını karşılamak için çeşitli görevler üstlenen Mimar Sinan, sefere gittiği yerlerde farklı mimari tekniklerini gözlemlemiş ve kendini bu alanda geliştirmiştir. Cami, hamam, köprü, medrese ve saray gibi farklı yapı türlerini inşa yoluyla Türk kültürünün yayılmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamıştır.

Kendisinin mimarlığını yaptığı eserleri türlerine göre ayırmak gerekirse şu şekildedir:

- 10 Köprü • 17 İmaret • 20 Türbe • 20 Kervansaray • 36 Saray • 48 Hamam • 52 Mescit • 55 Medrese • 82 Cami
- 3 Darüşşifa • 6 Su yolu • 7 Darülkurra • 8 Mahsen

Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük mimarlarından biri olan Mimar Sinan; Osmanlı mimarisine damga vurmuş, birçok önemli eseriyle tanınmıştır. Bunların arasında Şehzadebaşı Camisi, Süleymaniye Camisi, Selimiye Camisi ve Üç Şerefeli Cami en etkileyici olanlarıdır.

Ustalık eserim dediği Edirne'deki Selimiye Camisi UNESCO tarafından Dünya Kültür Miras Listesi'ne alınmıştır.

Mimari eserler inşa edilirken şehrin bütünsel görünümü dikkate alınmalıdır. Çevreyle bütünleşen, işlevsel, estetik ve sağlam yaşam alanları yapmak mimarların görevidir. Mimar Sinan yapmış olduğu eserlerle kentsel mekânların estetik görüntüsüne katkı sağlamıştır. Abide niteliğindeki her bir eseri şehrin dokusuna uyum sağlarken aynı zamanda şehrin estetik anlayışını en üst düzeye taşımıştır. Sinan, şehirlerin silüetine damgasını vuran pek çok eseriyle şehirleri sadece bir yerleşim yeri olmaktan çıkarmış ve şehirleri estetik bir şaheser hâline getirmiştir. Bunun en güzel örneği İstanbul silüetinin vazgeçilmez yapıtı olan Süleymaniye Camisi'dir. Sinan, bu camiye şehrin her yerinden görülebilecek bir alana inşa etmiş, böylece İstanbul'u sadece görsel bir şölen hâline getirmekle kalmamış, aynı zamanda şehrin karakterini belirlemiş ve şehre bir kimlik kazandırmıştır. Bu yapıların etrafında düzenlenmiş bahçeler insanlara dinlenme ve sosyal etkileşim için alanlar sunmuş, şehrin daha yaşanabilir hâle gelmesini sağlamıştır.

Mimar Sinan'ın bir mühendislik harikası olarak nitelenen Kırk Çeşme Su Tesis (Mağlova Kemer), Osmanlı medeniyetinin en önemli eserlerinden biridir. Bu eser 55 kilometre uzaklıktan İstanbul'un su ihtiyacını karşılamak için inşa edilmiştir. Mimar Sinan; bir baş havuz ile küçük havuzlar, çökeltme havuzları, su kemerleri, bentler, katmalar ve maksemeler inşa ederek 16. yüzyılda İstanbul'da yaşanan su sorununu çözmüştür. 465 yıl önce inşa edilen bu tesis günümüzde hâlâ kullanılmaktadır.

Mimari yapılar genellikle şehirlerin merkezlerine inşa edilmiş yapılardır. Bu yapılar şehirlerin dokusunu şekillendiren ve şehre kimlik kazandıran, tarihi yaşatan en önemli unsurlardır. Cami, medrese, çeşme, köprü, han, hamam gibi yapılar geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de kültürümüzü yaşatmaya devam edecektir. O, eserlerinde her bir detayı önceden düşünmüş, hiçbir şeyi tesadüfe bırakmamıştır. Eserlerini oluşturan her detay bir diğerinin devamı şeklindedir. Bu sebeple onun eserlerini bir tabloyu seyredencesine izlemek mümkündür. Bunun en güzel örneklerinden biri Şehzadebaşı Camisi'dir.

Kınalızâde Ali Efendi (1510-1572)

- Değerli bir âlim, şair ve ahlak bilimci olan Kınalızâde Ali Efendi, 1510 yılında Isparta'da doğmuştur. Dedesi Fatih Sultan Mehmet'e hocalık yapmıştır. Babası da kadılık yapmış, ilim sahibi, edebiyat ve şiirde yetenekli bir şairdir.
- İyi bir eğitim ve aile terbiyesi alan Kınalızâde Ali Efendi, ilk tahsilini Isparta'da yaptıktan sonra İstanbul'a gelmiş, akrabası Kazasker Kadri Efendi'nin himayesinde eğitimini sürdürmüştür.
- Dönemin önemli hocalarından dersler alıp Kara Salih Efendi ve Çivizâde Muhyiddin Efendi'ye muîd olmuştur. Muîd olarak seçilen kişiler genellikle diğer öğrencilere göre daha başarılı olan öğrencilerdir.
- Dönemin şeyhülislamı Ebû's-suûd Efendi Kınalızâde Ali Efendi'nin müderris olarak atanmasını geciktirmiştir. Bunun üzerine şeyhülislamın karşısına çıkarak o dönemde medreselerde okutulan derslerden kendisini imtihan etmesini istemiştir. Cesaret ve bilgisiyle şeyhülislamın takdirini kazanmış, bu olaydan sonra müderrisliğe atanmıştır.
- Edirne, Bursa, Kütahya ve İstanbul'da müderrislik yapmıştır. İstanbul'da Rüstem Paşa, Haseki, Sahn-ı Semân ve Süleymaniye medreselerinde eğitim vermiştir. Daha sonraki dönemde Şam, Halep, Kahire, Bursa, Edirne ve İstanbul'da kadılık görevi yapmıştır.
- 1571'de Anadolu kazaskeri olmuştur. 1572 yılında vefat eden Kınalızâde Ali Efendi Edirne'de Nâzır Çeşme Kabristanı'na defnedilmiştir.

Kınalızâde Ali Efendi kişiliği, ahlaki özellikleri, ilim aşkı ve ilmî seviyesiyle hem yaşadığı dönemde hem de sonrasında saygınlık kazanmış bir âlimdir. Kınalızâde Ali Efendi'nin halim selim kişiliği, az konuşması, gıybet ve dedikodudan hoşlanmaması, kalp kırmaması, cömert bir kişiliğe sahip olması takdirle karşılanan özelliklerindendir. Meclislerde hep ilim ve marifetle meşgul olmuştur. Özellikle tefsir, hadis, fıkıh, felsefe, matematik, güzel söz söyleme ve konuşmada hüner sahibi, bilgili ve erdemli bir insandır. Dinî ilimlerin yanı sıra matematik, astronomi, felsefe, tarih, coğrafya ve cedel (bir düşüncedeki çelişkiler hakkında ilmî tartışma) ile de ilgilenmiş ve bu alanlarda kendini yetiştirmiştir.

Kınalızâde Ali Efendi, **Ahlâk-ı Alâî** adlı eseriyle hem yaşadığı dönem hem de daha sonraki dönemlerde adından övgüyle söz ettirmiştir. Bu eserini Şam kadılığı döneminde 1563 ile 1565 yılları arasında yazmıştır. Eseri Suriye Beylerbeyi Ali Paşa'ya ithaf etmiş, onun ismiyle bağlantılı olarak esere Ahlâk-ı Alâî adını vermiştir. **Ahlâk-ı Alâî; ilk Türkçe ahlak kitabı, Kınalızâde Ali Efendi de ilk Türk ahlak bilimcisi sayılmaktadır.** Kınalızâde'ye göre ahlak, nazari hikmet (teorik ahlak) ve ameli hikmet (pratik ahlak) olarak iki temel boyut üzerinden şekillenmektedir. Nazari hikmet daha çok insanın bilgileriyle ilgilidir. Bir başarıyı elde etmek, kişiyi teorik olarak olgunlaştırır. Nazari hikmete göre ilimle varlıkları ve hakikatleri tanımak mümkündür. Ameli hikmet ise bireyin eylem ve faaliyetlerini kapsamaktadır. Ameli hikmete göre davranışları mükemmelleştirmek ve güzelleştirmek için pratik olgunlaşmak gerekir. Kınalızâde, eserini daha çok ameli hikmet (pratik ahlak) üzerinden açıklamaktadır. Eserinde yönetim ve ahlak arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. İdeal insanın, ailenin ve devletin nasıl olması gerektiğini anlattığı eserinde, "Ahlak İlmî, Aile Ahlakı ve Devlet Ahlakı" konularını ayrı ayrı değerlendirmiştir.

Ahlâk-ı Alâî Ahlâk-ı Alâî eseri Mukaddime (Giriş), Ahlak İlmî, Aile Ahlakı ve Devlet Ahlakı bölümlerinden oluşmaktadır.

Kınalızâde Ali Efendi "Ahlâk-ı Alâî" adlı eserinde devlet yönetiminde muhabbet ve sevginin öneminden sıkça söz etmiştir. Toplumsal düzende insanların bir arada yaşaması ve kaynaşması, birbirine üstün gelme mücadelesini de beraberinde getirmektedir. Kınalızâde Ali Efendi'ye göre bu mücadelenin zararlarından korunmanın iki yolu vardır: Birincisi adalet ve devlet dairesinde tatbik edilen hükümlerin yerine getirilmesidir. İkincisi ise sevgi (muhabbet) yoludur. İkinci yol okumuşlara ve ileri gelenlere mahsus bir yoldur, zira bütün halkın birbirini sevmesi pek mümkün olmayabilir ancak "Sevgi olunca adalet yoluna ihtiyaç kalmaz." Eserde devleti yönetenlerin güçlerini sevgi ve muhabbet yoluyla kullanmaları öğütlenmektedir.

Kişinin güzelliği dilini salmasında değil, tutmasındadır.

Kınalızâde Ali Efendi

Dede Korkut (6-7. yüzyıl)

- Dede Korkut; destan, hikâye ve masal anlatımlarında yüceltilmiş, toplum hayatında önemli bir yeri olan yarı efsanevi bir kişidir.
- 6 ve 7. yüzyıllarda yaşamış Köktürkler Dönemi'nde Oğuz yabguları yanında bulunan bir Türk bilgesidir.
- Dede Korkut Türk töresini iyi bilen, hükümdarlara ve halka yol gösteren, öğütler veren bilge bir kişidir.
- Dede Korkut'un anlattığı hikâyeler Dede Korkut Hikâyeleri adı ile kitap hâline getirilmiştir.
- Dede Korkut hikâyelerinde Türk kültüründe var olan adalet, sadakat, cesaret, liderlik gibi özellikler anlatılmış; böylece Türk milletinin kültürel kimliğinin korunmasına katkı sağlamıştır.
- Dede Korkut'un mezarının Bayburt'un Masat köyünde bulunan türbede olduğu düşünülmektedir.

Dede Korkut; halkın sevip saydığı, hikmetli sözler sahibi bilge bir ozandır. Devlet yönetimini ve töreyi bilen, halkın sorunlarına çözüm bulmaya çalışan, geleneksel bir eğitici, yol gösterici ve akıl hocasıdır. İşlediği konuları göçebe bozkır hayatının geleneklerinden almıştır. Hikâyelerinde gündelik hayatta kendine yer bulan doğum, evlenme ve ölüm geleneklerine yansımış özlü sözleri bulunmaktadır. Anlatımlarında müzik aletleri ve ezgiler kullanmıştır. Kopuzuyla insanları eğlendirirken bir yandan da sağlıklı bir toplum için insanlara mesajlar vermiştir. Dede Korkut bu özellikleriyle Türk dünyasının birleştirici özelliklerine sahip en önemli kişilerinden biri olarak bilinmektedir.

Dede Korkut hikâyeleri, Oğuz Türklerine ait hikâyelerin 15 ve 16. yüzyılda yazıya geçirilmesiyle oluşturulmuş derleme bir eserdir. Bu eser; atasözü, deyim, ağıt gibi sözlü gelenek ürünlerinin yanı sıra eski Türk gelenekleri, inanışları ve törenlerini de içeren zengin bir kaynaktır. Dede Korkut hikâyelerinin anlatıldığı ilk kitap 1815 yılında Almanya'nın Dresden şehrindeki bir kütüphanede bulunmuştur. "Oğuz Boyunun Diliyle Dedem Korkut" adlı bu kitaba "Dresden nüshası" adı verilmiştir. Dresden nüshasında yer alan hikâyeler şunlardır:

1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han	7. Kazılık Koca Oğlu Yegenek
2. Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı	8. Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü
3. Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek	9. Begil Oğlu Emren
4. Kazan Bey Oğlu Oruz Bey'in Tutsak Olduğu	10. Uşun Koca Oğlu Segrek
5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul	11. Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Oruz Çıkardığı
6. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı	12. İç Oğuz Taş Oğuz'a Asi Olup Beyrek Öldüğü

Türkistan'da ortaya çıkan Dede Korkut hikâyeleri yüzyıllar sonra Erzurum ve Kars civarında kaleme alınmıştır. Dede Korkut hikâyelerinde hem Gök Tanrı inancının hem de İslami öğelerin izlerine rastlanmaktadır. Genel olarak Azerbaycan Türkçesinin dil özelliklerini gösteren Dede Korkut hikâyelerinde başta Kıpçak lehçesi olmak üzere diğer Türk boylarının dillerinden ve Moğolcadan geçmiş bazı kelimeler göze çarpmaktadır. Dede Korkut hikâyeleri Türk tarihi, dili, kültürü ve medeniyetine ışık tutması açısından önemli bir kaynaktır. Anonim olarak kaleme alınan bu eserin içeriği Oğuz Türklerinin İslamiyet'i kabulünden hemen sonra yaşadıkları olayları da konu alması bakımından önemlidir. Kitap; Oğuzların yaşam biçimleri, ekonomisi, inançları ve giyim tarzları gibi pek çok konuda bilgi sağlayan bir kaynaktır. Dede Korkut hikâyelerinin üç adet orijinal nüshası günümüze ulaşmıştır. Bunlardan Dresden nüshası ve Vatikan nüshası 12 hikâyeden oluşmaktadır. Prof. Dr. Metin Ekici'nin ortaya çıkardığı Türkistan nüshası (Kitab-ı Dede Korkut) ise on üç hikâyeden oluşmaktadır.

Dede Korkut hikâyelerin genel özellikleri şunlardır:

- Hikâyeler Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki Müslüman Oğuzların hayatını anlatır.
- Türk düşünce ve inancının, dünya görüşünün, Türk töresinin esaslarının yer aldığı önemli bir eserdir.
- Türklerin konargöçer hayatına ait ipuçları vermektedir.
- Dede Korkut hikâyelerinde sosyal hayatın yapı taşı olan aile ve aile içindeki ilişkiler önemlidir.
- Dede Korkut hikâyelerinde alp ve bilge insan tipi anlatılmaktadır.
- Dönemin sosyal hayatı hakkında bilgiler vermektedir.
- Hikâyeler; Türklerin kahramanlık, yiğitlik, cesaret, onur, sadakat ve adalet gibi özelliklerini yansıtır ve bu özelliklerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.

Dede Korkut hikâyeleri farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin ortak hafızasını, millî bilincini, kültürünü, yaşama biçimini ve ahlakını yıllar boyu şekillendirmiş güçlü bir edebi eserdir. Türk milletinin değerlerini, özlemlerini, duygu ve düşüncelerini yansıtan bir yapı bütünlüğüne sahiptir. Genç kuşaklar, Dede Korkut hikâyeleriyle kendi kültürel kimliklerini daha iyi anlar ve bu mirası geleceğe taşırlar. Bu yönüyle Dede Korkut hikâyeleri geçmişle bugün arasındaki kültürel bağların güçlenmesine, kültürel devamlılığın, aidiyet ve kimlik anlayışının geleceğe taşınmasına katkıda bulunmaktadır. Günümüzde bu hikâyeler Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan'ı kapsayan geniş bir bölgede sözlü anlatımlar, gösteri sanatları ve müzik eserleri aracılığıyla nesilden nesile aktarılıp yaşatılmaktadır.

Dede Korkut hikâyelerinde kadın erkek eşitliğinden sıkça bahsedilmektedir. Buna örnek olarak kız ve erkeklerin atlarıyla yarışmalarını ve ok atmalarını gösterebiliriz. Dede Korkut hikâyelerinde "elma gibi al yanaklar, yay gibi kaşlar" şeklinde yapılan benzetmelerle "Mekânı cennet olsun, Allah namerde muhtaç etmesin." gibi iyi dilekler

geçmektedir. Bu benzetmelerin ve dileklerin günümüzde de kullanıldığını düşünürsek yüzyıllar öncesinden kalmış bu eserin kültürümüzle ne kadar iç içe olduğunu daha iyi anlayabiliriz.

Dede Korkut hikâyelerinde anlatılan o dönemdeki Türk sosyal hayatı ile günümüz Türk sosyal hayatı karşılaştırıldığında benzerliklerin olduğu görülmektedir. **Dede Korkut hikâyelerine göre ailenin oluşması çeşitli aşamalardan sonra gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki söz kesme ve nişandır.** Söz kesme ve nişan merasiminin taşıdığı anlam, evlenmek için kız ile oğlanın ve de ailelerin aralarında bir söz birliği yapmalarına dayanır. Allah'ın emriyle kız, ailesinin büyüklerinden istenir. Daha sonra çiftlere takılan yüzük verilen sözün mührü olur. Söz kesme, nişan ve kınadan sonra düğün merasimi yapılır. Düğün töreni bugün Anadolu'nun pek çok yerinde devam eden geleneklere dayanmaktadır. Davul, zurna gibi düğünlerde sıkça kullanılan müzik aletleri Dede Korkut hikâyelerinde de geçmektedir. Bu da gösteriyor ki Dede Korkut hikâyelerinde bahsedilen kültürel unsurlar günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

ÖRNEK SORULAR

1. Astronomi alanında yaptığı çalışmalardan dolayı Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) tarafından Ay'daki bir kratere adı verilen Türk-İslâm bilgini kimdir?
2. Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın isteğiyle İstanbul'a elçi olarak gelen ve İstanbul'da iken Fatih Sultan Mehmed'in kişiliğinden ve ilmî seviyesinden etkilendiği Türk-İslâm bilgininin adı nedir?
3. Fatih Sultan Mehmed Otlukbeli Savaşı'ndan sonra onu Ayasofya Medresesine müderris tayin etmiştir. Bu tayin İstanbul'da astronomi ve matematik alanındaki çalışmalara canlılık getirmiş, hatta onun derslerini bilim insanları dahi takip etmeye başlamıştır. Yaptığı çalışmalarla İstanbul'un boylamını 59 derece, enlemini de 41 derece 14 dakika olarak belirlemiştir. Astronomi çalışmalarında kullandığı güneş saati Fatih Camisi'ndedir. Yukarıda, hakkında kısa bir bilgi verilen Türk-İslâm bilgini kimdir?
4. Astronomi alanında yaptığı çalışmalar modern astronominin kurucusu kabul edilen Copernicus'ı (Kopernik) etkilemiş, Copernicus yaptığı çalışmalarda onun ortaya koyduğu bilgilerden yararlanmıştır. Eserleri kendinden sonraki dönemlerde Avrupa'nın önemli üniversitelerinde yayımlanmıştır. Yukarıda, hakkında kısa bir bilgi verilen Türk-İslâm bilgini kimdir?
5. Dönemin önde gelen mimarlarının yanında çalışma fırsatı bulan, Osmanlı ordusunda çeşitli görevlerle Mohaç, Viyana, Almanya, Bağdat ve Tebriz seferlerine katılan. Bağdat seferinde Van Gölü'nün üstünden geçecek üç geminin yapımını başarıyla tamamlaması üzerine kendisine "haseki" ünvanı verilen, yaptığı cami, hamam, köprü, medrese ve saray gibi farklı yapı türleriyle Türk kültürünün yayılmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan büyük mimar kimdir? Yazınız.
6. Mimar Sinan'ın ustalık eserim dediği ve UNESCO tarafından Dünya Kültür Miras Listesi'ne alınan cami nerededir ve adı nedir?
7. Mimar Sinan'ın 1538'de Karaboğdan seferinde ordunun Prut Nehri'ni geçmesi için on üç gün gibi kısa bir sürede köprü inşa etmiş olması ve bu sayede ordunun köprüden geçmesini sağlaması ona hangi unvanın verilmesini sağlamıştır?
8. Ahlâk-ı Alâî, ilk Türkçe ahlak kitabıdır. Bu kitabın yazarı olan ve ilk Türk ahlak bilimcisi sayılan Türk-İslâm bilgini kimdir?
9. Ahlâk-ı Alâî isimli eserinde yönetim ve ahlak arasında güçlü bir bağ kurmuş olan; ideal insanın, ailenin ve devletin nasıl olması gerektiğini anlatan, "Ahlak İlmi, Aile Ahlakı ve Devlet Ahlakı" konularını ayrı ayrı değerlendiren Türk-İslâm bilgini kimdir?
10. Kınalızâde Ali Efendi "Ahlâk-ı Alâî" adlı eserinde devlet yönetiminde toplumsal düzenin önemine değinmiştir. Toplumsal düzende insanların bir arada yaşaması ve kaynaşması, birbirine üstün gelme mücadelesini de beraberinde getirmektedir. Kınalızâde Ali Efendi'ye göre bu mücadelenin zararlarından korunmanın iki yolu vardır: Birincisi adalet ve devlet dairesinde tatbik edilen hükümlerin yerine getirilmesidir. İkincisi ise sevgi (muhabbet) yoludur. İkinci yol okumuşlara ve ileri gelenlere mahsus bir yoldur, zira bütün halkın birbirini sevmesi pek mümkün olmayabilir ancak okumuş insanlarda ve devletin ileri gelenlerinde "Sevgi olunca adalet yoluna ihtiyaç kalmaz." Yukarıda verilen bilgilere göre Kınalızâde Ali Efendi, devlet yönetiminde hangi iki kavramın önemine özellikle değinmiştir?

11.6 ve 7. yüzyıllarda yaşamış Köktürkler Dönemi'nde Oğuz yabguları yanında bulunan, Halkın sevip saydığı, hikmetli sözler sahibi bilge bir ozandır. Devlet yönetimini ve töreyi bilen, halkın sorunlarına çözüm bulmaya çalışan, geleneksel bir eğitici, yol gösterici ve akıl hocasıdır.

Yukarıda hakkında kısaca bilgi verilen Türk bilgesi kimdir? Yazınız.

12.Dede Korkut hikâyelerinin anlatıldığı ilk kitap 1815 yılında Almanya'nın Dresden şehrindeki bir kütüphanede bulunmuştur. "Oğuz Boyunun Diliyle Dedem Korkut" adlı bu kitaba "Dresden nüshası" adı verilmiştir. Dresden nüshasında yer alan hikâyelerden iki tanesinin adını yazınız.

13.Dede Korkut hikâyelerinin başlıca genel özelliklerinden iki tanesini yazınız.

14.Dede Korkut hikâyelerine göre ailenin oluşması çeşitli aşamalardan sonra gerçekleşmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde bahsedilen ve günümüzde de varlığını sürdüren kültürel unsurlara bakıldığında ailenin oluşması için gerekli aşamalar sırasıyla nasıldır?

